

УДК 651.011.42

Лець К.В.

ВИБІР СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статье рассмотрены вопросы выбора систем электронного документооборота с целью внедрения в учебный процесс в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: система электронного документооборота (СЭД), информационные технологии, критерии выбора СЭД, учебный процесс.

В статті розглянуто питання вибору систем електронного документообігу з метою запровадження в навчальний процес у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: система електронного документообігу (СЕД), інформаційні технології, критерії вибору СЕД, навчальний процес.

In this article one observes the question of the electronic document management system choice for the insertion into the high education studying process.

Keywords: electronic document management system, enterprise content management system, information technology, the criteria for choice the electronic document management system, the learning process.

В умовах інформаційного суспільства реальна конкуренція змушує підприємства звернути увагу на необхідність побудови інформаційних систем (далі – ІС), які б забезпечували оперативне використання інформації для прийняття управлінських рішень.

ІС підприємства може складатися з кількох функціонально-прикладних підсистем (бухгалтерського обліку, оперативного управління виробництвом, керування кадрами, управління ресурсами та ін.).

Система ж електронного документообігу (далі – СЕД), яку можна виділити як функціональну підсистему, виконує інтегровальну функцію для всієї ІС підприємства, будучи платформою для побудови останньої. Така її властивість зумовлена тим, що, на відміну від даних, інформації, інших інформаційних об'єктів, електронні документи, по-перше, мають законодавчо закріплену юридичну силу і, по-друге, можуть вільно переміщуватися всередині ІС підприємства через незалежність від специфічних програмних додатків. Крім того, саме документ (а в межах ІС – електронний документ), на відміну від інших інформаційних об'єктів, є одиницею управлінської інформації, якість і оперативність отримання якої впливають на роботу підприємства в цілому.

Отже, підприємствам, які бажають витримувати темпи сучасної конкуренції, потрібні фахівці, які вільно володіють технологіями електронного документообігу й можуть на його основі реалізувати ефективну інформаційну взаємодію всіх підрозділів і підвищити продуктивність використання інформаційних ресурсів

підприємства.

У пропонованій роботі ми маємо на меті висвітлити проблему вибору СЕД для реалізації навчальних цілей практичної підготовки таких фахівців у ВНЗ.

У вишах України спеціальні дисципліни, що передбачають знайомство із СЕД, наявні в навчальних планах таких напрямів підготовки (спеціальностей), як «Менеджмент», «Фінанси та кредит», «Державне управління», «Комп'ютерні науки» тощо. Але саме для студентів напряму підготовки «Документознавство та інформаційна діяльність» досконала обізнаність у питаннях електронного документообігу є неодмінною складовою професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Адже, на відміну від інших фахівців, які також можуть використовувати СЕД у межах своєї професійної діяльності чи бути обізнаними в питаннях розроблення ІС подібного класу, студенти зазначеної спеціальності на виході повинні не тільки бути досвідченими користувачами СЕД, але й виконувати наступні виробничі функції та завдання діяльності:

- забезпечувати роботу з підготовки, реєстрації, обліку, зберігання та передання документів, контроль над термінами та ходом їхнього виконання в автоматизованому режимі;

- проектувати уніфіковані форми управлінської документації, здійснювати їх впровадження й ведення в умовах автоматизованих інформаційних систем;

- забезпечувати конфіденційний захист інформації в автоматизованому режимі;

- брати участь у розробленні й упровадженні електронних архівів (що можуть бути реалізовані як окремі системи або в якості функціонально-прикладних модулів СЕД);

- брати участь у формулюванні завдань, використанні й удосконаленні комп'ютерних систем діловодства та систем управління електронними документами, автоматизованих систем управління;

- оптимізувати управління на базі СЕД тощо.

Отже, під час підготовки таких фахівців різноаспектному вивченню СЕД повинна приділятися особлива увага.

У нормативній частині навчальних планів підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» безпосереднє вивчення СЕД передбачено програмою дисципліни «Електронний документообіг». Загальна мета дисципліни полягає в тому, щоб навчити студентів розв'язувати завдання, пов'язані з переходом організацій, установ в та підприємств від паперового до електронного документообігу. Під час практичних занять студенти повинні сформувати навички роботи в СЕД, навчитися розв'язувати завдання, з якими вони можуть зіштовхнутися в майбутній професійній діяльності. Отже, перед вищим навчальним закладом постає питання впровадження СЕД в навчальний процес.

Питання вибору, упровадження, застосування певної СЕД для забезпечення діяльності комерційного підприємства, державної організації в установи широко розглядаються в наукових і спеціалізованих професійних публікаціях. Так, наприклад, В. П. Писаренко, С. В. Радченко досліджують СЕД в органах державної

влади, П. П. Поліновський – питання впровадження СЕД у наукових організаціях, М. Плешакова-Боровинська – СЕД у діяльності промислових підприємств. Що стосується впровадження СЕД у виші, то здебільшого в наукових публікаціях розглядають проблеми впровадження СЕД з метою автоматизації власне ділових процесів закладу. Подібну тематику порушують М. Ю. Сеченко, А. О. Білощицький. Проблеми ж упровадження та застосування СЕД саме в навчальному процесі освітлено недостатньо. Так, деякі аспекти застосування СЕД саме в навчальному процесі у виші розглянуті О. І. Овчаренко, А. І. Богданенко [1]. Практичні моменти застосування СЕД у навчальному процесі можна знайти хіба що в навчально-методичній літературі з відповідних дисциплін.

Отже, у цій статті ми хочемо порушити питання, пов'язані з особливостями вибору й застосування СЕД у навчальному процесі вищого навчального закладу.

Як було зазначено вище, вищий навчальний заклад, що готує фахівців, майбутня професійна діяльність яких передбачає роботу з СЕД, повинен обрати певну СЕД (бажано не одну) та впровадити її в навчальний процес.

Після прийняття відповідного рішення необхідно визначитися з критеріями вибору системи, адже на сучасному інформаційному ринку вони представлені в достатній кількості.

Питання критеріїв вибору СЕД для комерційних підприємств, державних організацій є достатньо опрацьованим на сьогодні. Хоча єдиної методології вибору СЕД не існує, як основні групи критеріїв зазвичай виділяють наступні[2; 3, с. 77–78]:

- функціональність;
- дизайн, інтерфейс, простота роботи для кінцевого користувача;
- технічні й технологічні критерії;
- цінова й ліцензійна політика;
- якість обслуговування, консалтингові послуги, технічна підтримка;
- досвід компанії в реалізації проектів розроблення окремих рішень і впровадження в певній галузі тощо.

У кожному конкретному випадку якісь з цих критеріїв чи груп критеріїв можуть бути важливішими за інші. Наприклад, для підприємств, які вже мають програмні рішення щодо автоматизації якихось ділянок документообігу, важливою буде можливість інтеграції нових програм чи їхніх модулів з тими, що вже функціонують на підприємстві.

О. В. Матвієнко та М. Н. Цивін, аналізуючи критерії вибору СЕД підприємством, ставлять їх у залежність від таких параметрів організації, як:

- тип організації (та відповідних особливостей організації діловодства, документообігу);
- форма власності;
- масштаб організації;
- річний обсяг документообігу;
- стиль управління та корпоративна структура організації [3, с. 40–43].

У такому разі можна зазначити, що:

- для вищих навчальних закладів державної форми власності критичними

можуть бути питання вартості СЕД;

– залежно від специфіки кафедр, що застосовують у навчальному процесі СЕД (гуманітарні чи технічні), важливим критерієм вибору буде сервісна й консультативна підтримка;

– такі фактори, як можливість масштабування й територіальної розподіленості не є пріоритетними в контексті вибору системи для навчальних цілей, адже із нею студенти будуть працювати локально в спеціальній аудиторії і кількість робочих місць повинна відповідати розміру академічної групи, що порівняно потребами реального підприємства відповідає здебільшого базовим версіям СЕД різних розробників.

Інші параметри навчального закладу як організації не є важливими для формування критеріїв вибору СЕД, коли йдеться про впровадження її в навчальний процес. Коли ж у перспективі планується й упровадження системи автоматизації діловодства й діловодних процедур у самому закладі, тоді до цього питання слід підійти більш критично.

Виходячи з досвіду застосування СЕД (та їх демо-версій) у навчальному процесі й розв'язування питання придбання повнофункціональної ліцензійної версії системи для забезпечення викладання дисциплін «Електронний документообіг», «Електронне документознавство» студентам спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», уважаємо, що при виборі СЕД з метою забезпечення навчального процесу у виші слід перш за все звернути увагу на наступні фактори.

1. Наявність спеціальних умов для придбання СЕД у навчальних цілях. Деякі компанії, що займаються розробленням й упровадженням СЕД, надають безкоштовні ліцензії базових комплектацій систем для навчання (системи МОТИВ, DIRECTUM) чи пропонують суттєві знижки (системи «Электронное ДЕЛО»). Такі пропозиції, як правило, доповнюються консультативним обслуговуванням, можливістю оперативного зворотного зв'язку (а в пропозиції DIRECTUM ще й безкоштовним навчанням співробітників, які будуть залучені до роботи із системою) та наданням можливості проходити виробничу й переддипломну практики. Подібні варіанти є чи не найоптимальнішими з огляду на цілі та структуру освітнього процесу.

Інші компанії на загальних засадах надають можливість придбати безплатні демо-версії, але при цьому суттєво обмежують функціональність, час роботи системи або кількість робочих місць (FossDoc). Такі обмеження майже виключають можливість систематичного застосування таких систем у проведенні практичних занять. Цікавий підхід до розв'язання питань ознайомлення з функціональністю системи пропонується через надання доступу до демо-версії системи в режимі онлайн компанією PayDoc. Звичайно, при цьому дані зберігаються лише в межах безперервного сеансу роботи і є суттєвим обмеження функціональності, але така доступність робить систему привабливою для використання на практичних заняттях як додаткової. Крім цього, існує безкоштовна версія системи PayDoc Team, функціональні обмеження якої не є суттєвими для застосування в навчальному процесі. Але відсутність спеціальної підтримки для вишів ускладнює її застосування в

навчальному процесі через необхідність самостійної організації сервісного обслуговування.

2. Не менш важливим критерієм для вибору в цьому контексті СЕД є функціональність. Тут треба звернути увагу на те, чи забезпечує СЕД лише автоматизацію діловодства, чи вона становить уже клас систем управління корпоративним контентом – системи класу ECM (Enterprise Content Management). Зазначимо, що через актуальність проблеми національних термінологічних стандартів у сфері електронного документообігу, на практиці абревіатуру «СЕД» ще часто використовують і для позначення тих систем, функціональність яких виходить далеко за межі власне електронного документообігу, тому в контексті цього дослідження ми також вживаємо її в більш широкому розумінні. Отже, якщо говорити про підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», то в цьому разі студентів, з огляду на вимоги освітніх стандартів, уже треба знайомити з повнофункціональними системами класу ECM.

3. У якості наступного критерію слід розглянути територіальне представництво розробника чи офіційного дистриб'ютора. Цей фактор може суттєво впливати на можливості перспективного співробітництва, особливо в питаннях організації практики студентів.

4. Актуальними у виборі СЕД будуть питання сумісності з наявним програмним забезпеченням, можливостями інтеграції системи з програмними продуктами MS Office.

5. Також слід звернути увагу на відповідність системи вимогам національного законодавства, національних стандартів у сфері управління електронними документами.

6. Авторитетний список підприємств та організацій, що вже впровадили й активно застосовують систему певного виробника, може мати значення в тому сенсі, що студентів слід ознайомлювати з кращими й найбільш поширеними рішенням СЕД.

Після аналізу ринку СЕД нами було обрано ECM-систему DIRECTUM, офіційним партнером в Україні якої є ТОВ «ЛАН СЕРВІС»[4], м. Київ.

Компанія DIRECTUM урахувала майже всі проблеми впровадження СЕД у навчальний процес, які впливають на її вибір, випередивши тим самим своїх конкурентів. Щоб підвищити якість освіти у сфері інформаційних технологій та документаційного забезпечення управління, компанія запровадила спеціальну програму[5] для вишів, у межах якої надаються:

- безкоштовні ліцензії системи;
- комплекти навчальних матеріалів;
- технічна підтримка й оновлення версій системи;
- безкоштовне навчання роботі з системою співробітників закладу, що мають працювати із системою й обслуговувати її.

У свою чергу, компанія-партнер ЛАН СЕРВІС надає можливість проходження виробничої й переддипломної практик студентам вишів, які впровадили систему DIRECTUM. Таким чином, на практиці студенти спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» мають можливість:

- поглибити знання системи;
- ознайомитися зі специфічними клієнтськими функціональними модулями;
- дослідити особливості процесу впровадження СЕД та налаштування на потреби певного замовника;
- отримати навички документаційного оформлення процесів розроблення та впровадження СЕД тощо.

На довершення, клієнтами компанії є підприємства й організації різних країн, що представляють майже всі галузі народного господарства. Серед вітчизняних можна виділити: Національний банк України, Науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудівництва «ВНИИАЭН», аграрний холдинг Ukrlandfarming, фармацевтичну компанію «Тева Україна» та ін.

Таким чином, майже очевидним висновком щодо критеріїв вибору СЕД вищим навчальним закладом для впровадження її в навчальний процес є те, що найважливішим критерієм є бажання співробітництва з боку розробників систем, адже в їх можливостях задовольнити (загалом невибагливі, порівняно з комерційними підприємствами, державними установами та організаціями) вимоги навчального закладу. З іншого боку, така інноваційно-освітня діяльність компаній впливає на формування її унікального професійного іміджу, упізнаваності на ринку, а також формує попит на її продукцію через підготовку майбутніх споживачів. Тому в такому співробітництві мають бути зацікавлені обидві сторони.

Література:

1. *Овчаренко О. И.* Способы повышения эффективности обучения принципам и методам работы с системами электронного документооборота / О. И. Овчаренко, А. И. Богданенко // Вестник Таганрогского института управления и экономики. – 2009. – №1. – С. 122–127.
2. *Горовой А.* Выбор системы электронного документооборота [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://fosdoc.ru/vybor-sed>
3. *Мавієнко О. В.* Основи організації електронного документообігу [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. В. Мавієнко, М. Н. Цивін. – К. : Центр учбової л-ри, 2008. – 112 с.
4. ЛАН СЕРВІС [Електронний ресурс] : офіційний сайт ТОВ ЛАН СЕРВІС, м. Київ. – Режим доступу : <http://www.lanservice.com.ua/>
5. Предоставление DIRECTUM для учебного процесса [Електронний ресурс] : офіційний сайт компанії DIRECTUM. – Режим доступу: <http://www.directum.ru/2788412.aspx>